

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 299

**SIYASİ DÜŞÜNCENİN OLUŞUMUNDA
HADİSLERİN ROLÜ**
-Sünni Hadis Literatüründe Hilafet Problemi-

Doç. Dr. İlyas CANIKLI

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
SÖZKESEN MATBAACILIK TİC. LTD. ŞTİ.
İvedik OSB Matbaacılar Sitesi 1518. Sokak No: 2/40
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312. 395 21 10 (Sertifika No: 13268)

1. Baskı: Aralık 2006
(*Siyasetin Kurucusu Olarak Hadis* adıyla, Medrese Yayınları)

2. Baskı: Mayıs 2019

ISBN: 978-605-7570-25-3

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SİYASİ DÜŞÜNCENİN OLUŞUMUNDA HADİSLERİN ROLÜ

-Sünni Hadis Literatüründe Hilafet Problemi-

Doç. Dr. İlyas CANIKLI

Ankara 2019

Doç. Dr. İlyas CANIKLI

1966 yılında Samsun'da doğdu. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu (1991). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Hadis Anabilim Dalı'nda master ve doktora yaptı. “*Hadislere Göre Yöneticilere İtaatin Sınırları*” adlı yüksek lisans tezini (1996) ve “*Hilafet Kavramıyla İlgili Hadislerin Tetkiki*” isimli doktora tezini hazırladı (2004).

Çalışma hayatına 1991 yılında başladı. Antalya/Elmalı (1991-1992) ve Ankara/Mamak İmam Hatip Lisesi'nde çalıştı (1992-1998). Van İmam Hatip Lisesi'nde Yedek Subay Öğretmen olarak görev yaptı (2000-2001). Daha sonra Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nde Öğretmen/Başöğretmen kadrosunda “Ders Kitapları ve Program Geliştirme” uzmanı olarak çalıştı (1998-2010).

2010 yılından itibaren Yüksek Öğretim Kurumu kadrosunda çalışmaya başladı. Sırasıyla İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü (2010-2012) ve Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğretim üyesi olarak görev yaptı (2012-2014). Halen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hadis Anabilim Dalı öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır (2014-?). Yazarın çeşitli konularda bildiri ve makaleleri mevcut olup yayımlanmış kitapları da şunlardır:

- İmam Hatip Liseleri için “*Hadis Ders Kitabı-I*” (Adem Solmaz'la birlikte), Eğit-San Yayınları, Ankara, 1996.

- İmam Hatip Liseleri için “*Hadis Ders Kitabı-II*” (Adem Solmaz'la birlikte), Eğit-San Yayınları, Ankara, 1997.

- *Hadislere Göre Yöneticilere İtaatin Sınırları*, İlahiyat Yayınları, Ankara, 2004.

- *Değerler Eğitimi*, (Hamdi Kızılar ile birlikte), Deneme Yayınları, Karabük, 2015.

- *Hz. Muhammed Özelinde Peygamber Aleyhtarlığı*, Fecr Yayınları, Ankara, 2016.

Yazar akademik çalışmalarına devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	7
YENİ BASKIYA ÖN SÖZ-----	9

GİRİŞ

1. Çalışmanın Konusu, Amacı ve Metodu-----	11
2. Halife ve Hilafet Kavramları-----	18
2.1. Halife Kavramı-----	20
2.2. Kur'an'da Halife Kavramı-----	28
2.3. Hilafet Kavramı-----	35

BİRİNCİ BÖLÜM

Hilafet-Nass İlişkisi ve Bu Konuda Delil Gösterilen Hadisler----- 37

1. Hz. Peygamber'in Hastalığı ve Daha Sonraki Dönemde 'Halife' ve 'Hilafet' ile İlgili Tartışmalar-----	39
1.1. Hz. Ali ile İlgili Rivayetlerin Hilafetle İlgisi-----	42
1.2. Kırtas Olayı'nın Hilafetle İlişkisi-----	45
1.3. "Sizden Bir Emir Bizden Bir Emir" Rivayeti ve Hilafet-----	50
1.4. Hz. Ömer Sonrası Halife Tayininin Rivayetlere Yansıması---	58
2. İlk Dönem Halifelerinin Tespitinde 'Hz. Peygamber'in İşareti' İddiası-----	67
3. Hz. Peygamber ile Bir Kadın Arasında Geçen Konuşmanın Ebû Bekir'in Hilafeti ile İlgisi-----	78
4. Hz. Peygamber ile Hz. Âişe Arasında Geçen Özel Bir Konuşmanın Siyasî Boyutu-----	81
5. Rüyâ Hadisleri ve Hilafet Meselesi-----	84
6. Hz. Peygamber'in Hastalığı Sırasında Hz. Ebû Bekir'in Namaz Kıldırmasının Siyasî Yansımaları-----	93

İKİNCİ BÖLÜM

Rivayetlerde Saltanatla Yönetim ve İki Halife Sorunu----- 105

1. Otuz Sene Hilafetten Sonra Saltanatla Yönetim-----	106
2. Nübüvvet Hilafetinden Sonra Zorba Krallık-----	114
3. İki Halife Sorunu-----	131

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Rivayetlerde Halifeler ve Halifelere İzafe Edilen Özellikler -----	147
1. Halifelerin Sayısı ve İslâm'ın İzzeti -----	148
2. Halifelerden Birinin Çok Mala Sahip Olması -----	174
3. Halife Fitne, Mehdi ve Deccal İlişkisinin Değişik Şekillerde Dile Getirilmesi-----	179

SONUÇ -----	193
--------------------	-----

BİBLİYOGRAFYA -----	197
----------------------------	-----

DİZİN -----	213
--------------------	-----

ÖN SÖZ

İnsanları uyarmak ve hak yola davet etmek amacıyla Hz. Âdemle başlayan vahiy süreci Hz. Muhammed ile son bulmuştur. Yüce Yaratici insanların hür iradeleriyle hakka tabi olmalarının yanı sıra, dinin tebliğcisi ve uygulayıcısı olan peygamberleri örnek almayı da öğütlemiştir. Son peygamber olan Hz. Muhammed de Kur'an'a inanmış ve onun öğütlerini kabullenmiş kimseler için en güzel örnek olmuştur. Ancak Hz. Peygamber'in vefatından sonra sahabe ve daha genel bir ifadeyle İslam ümmeti, Kur'an ve onun uygulamaları olan sünneti ile baş başa kalmıştır. Daha sonraki dönemlerde birçok konuda olduğu gibi siyasi görüş ayrılıkları, farklı mezhebi anlayış veya ekollerin tartışma konuları arasında yer almış ve durum bununla kalmayıp söz konusu tartışmalar rivayetlere de yansımıştır.

Hz. Peygamber'in Kur'an'ı esas alan öğreticiliği ve örnekliğinin açıklıklarını, onun hayatının fiili, kavli ve takriri olarak ifade edildiği hadislerinde bulmaktayız. Onun çok çeşitli konulardaki uygulamalarını ve yol göstericiliğini içeren rivayetlerin yer aldığı hadis kitapları, geçmişle gelecek arasında sağlıklı bir bağ kurulmasında önemli rol oynamaktadır. Ancak hadis eserlerinde yer alan ve bu kitabın konusu olan hilafet ve saltanatla ilgili rivayetlerden birçoğunun delaletleri, polemik türü tartışmalara ve bunun sonucunda da yanlış anlayışların ortaya çıkmasına kaynaklık etmektedir.

Özellikle, çalışmamıza konu olan hilafet ve saltanatla ilgili rivayetler hadis kitaplarının; '*Ashâbu'n-Nebi*', '*Fedâilu's-Sahâbe*', '*Ahkâm*', '*İmâre*', '*Fiten*' ve '*Mehdi*' bölümlerinde yer almaktadır. Hz. Peygamber'in vefatıyla başlayan ve yönetime kimin geçeceği ile ilgili tartışmaları ihtiva eden rivayet-

ler, hadis kitaplarının söz konusu bölümlerinde yer almaktadır. Ancak hadis kaynaklarında yer alan hilafet ve saltanatla ilgili rivayetler, Hz. Peygamber'in uygulamalarıyla uyuşmadığı ve Kur'an'ın yönetimle ilgili temel esaslarıyla da desteklenmediği için özellikle metin bakımından tetkike muhtaçtır. Bu araştırmada, söz konusu rivayetler delaletleri bakımından incelenerek sahih olup olmadıkları tespiti çalışılacaktır. Günümüzde, hilafet ve saltanatla ilgili çok sayıda eser kaleme alınmış ve araştırmalar yapılmıştır. Ne yazık ki söz konusu çalışmalar, Kur'anî referansları ve Hz. Peygamber'in örnekliğini esas alan kimselerin yönetim anlayışı konusunda sağlıklı bir anlayış oluşturmalarında onlara yardımcı olacak nitelikte değildir. Bu çalışma ile hilafet ve saltanatla ilgili rivayetlerin anlaşılmasına katkıda bulunabilirsek kendimizi bahtiyar hissedeceğiz.

YENİ BASKIYA ÖN SÖZ

İnsanın olduğu her yerde yöneten ve yönetilen gerçeği göz önüne alındığında siyasetle ilgili tartışmalar her çağda farklı şekillerde kendine zemin bulmaktadır. Özellikle Kur'an'ı ve Hz. Hz. Peygamber'in uygulamalarını referans alan Müslümanların birçok konuda olduğu gibi siyasete dair meselelerde hadisler üzerinden siyasi anlayış oluşturma düşünceleri kaçınılmaz bir durumdur. Bu kitaba konu olan hilafet ve saltanatla ilgili rivayetlerin, Kur'an temelli ve Hz. Peygamber tatbikatına uygun bir şekilde yorumlanması ve anlaşılması günümüz tartışmaları dikkate alındığında daha da önemli hale gelmekte ve bu kitabın okuyucusu ile yeniden buluşma zarureti ortaya koymaktadır.

Kitabın yeni baskısında, rivayet farklılıklarını göstermek amacıyla önceki baskıda yer alan ravi şemalarına, cerh ve ta'dil gibi teknik konulara yer verilmemiştir. Ayrıca çalışma dil ve cümle kurgusu yeniden gözden geçirilmiştir. Kanaatimizce söz konusu çalışmanın yeniden basılarak okuyucusuna sunulması sözü edilen ihtiyacın giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Kitabın basım aşamasında katkılarından dolayı değerli meslektaşım Doç. Dr. Hüseyin Akyüz'e, Fecr Yayınevi editörü Hüseyin Nazlıhaydın'a ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Çalışmak bizden başarı Allah'tandır.

İlyas CANIKLI
Ankara 2019